

КОРМОВА БАЗА

МЕДОНОСИ І ПИЛКОНОСИ – ЦІЛИТЕЛІ З ДЕНДРОПАРКУ ДОКТОРА А. І. ПОТОПАЛЬСЬКОГО «ПЕРЕМОГА»

СИЛА ГОЛОВАТНЯ КРУГЛОГОЛОВОГО ДЛЯ БДЖІЛ І ЛЮДЕЙ

Добрий медозбір залежить від багатой кормової бази з різноманітних природних і культивованих медоносів.

Радимо кожному бджоляреві на своїх земельних ділянках виростити «кулим пасічника» з медоносів – трав, кущів, ліан і дерев, які квітнуть у різні терміни упродовж пасічницького сезону та можуть забезпечити бджолині сім'ї кормами.

У цій статті ви дізнаєтеся про користь Головатню круглоголового.

Змінюється світ, змінюємося ми, як пори року (весна – дитинство і юність, літо – зрілість, осінь – старість). Ми всі поступово старіємо, віддаляються подробиці подій і спогади про тих, кого посилав нам Господь на наш шлях, ми набуваємо досвід, мудрість, навчаємося відпускати те, на що ми не можемо вплинути, ... час загоює... час прискорюється – ще нещодавно було двадцять, а вже всі п'ятдесят, шістдесят, сімдесят. А далі з поважним віком або на фоні наростання невирішених питань і нездійснених мрій слабшаємо, набуваємо хронічну втому... І ні для кого вже не секрет, що набуті з роками хвороби, частіше мають підоснову у вигляді стресу, перевтоми, психоемоційних травм, нездійснених програм, ... а також неякісного харчування і недостатнього фізичного навантаження всіх органів і систем та ін. Ланцюжок збоїв у організмі змушує шукати швидкодіючі пігулки від будь-яких хвороб. А поряд з нашим будинком у дворі на нас чекає скромно і терпляче безголосий, але вірний зелений друг. Він не просто прийшов, його послав Творець нам на допомогу під конкретне захворювання. Він має структуровані природні речовини близькі людському організму.

А якщо раптом поряд з будинком виріс потужний красень – головатень круглоголовий??? Ця рослина відома з давна, як та, що лікує невиліковні хвороби (невиліковними вважають лікарі) в наш високорозвинений вік інформаційних технологій і небачених проривів у науці.

Отже, знайомимося: **Головатень круглоголовий** (*Echinops sphaerocephalus L.*) – це трав'яниста багаторічна рослина, що відноситься до родини айстрових (складноцвітих), яку у багатьох місцевостях України називають Крутай, а в деяких – мордовник. Він має декоративний вигляд, досягає до 150–200 см у висоту. Стебло один або кілька, округле, павутинно-повстяне, листя чергове, глибокоперисторозсічене, зверху шорстке від залозистих волосків, клейке, знизу сіро-вато-повстяні, глибоко-лопатові, з довгастими або трикутно-ланцетними загостреними лопатями, які закінчуються шипиками. Корінь головатня м'ясистий стрижневий малогіллястий. Квіти трубчасті, зібрані у великі суцвіття кулястої форми. Плід – циліндрична сім'янка із чашеподібним чубчиком. Плоди збирають восени. На одному місці може рости до 20 років за рахунок своєї здатності саморозсіюватися. Йому не заважають ніякі бур'яни – зго-

дом він їх усіх витісняє і сам царює на ділянці на радість бджолам. Головатень круглоголовий стійкий до холоду, спеки і вітру, з декоративними суцвіттями. Він поширений у Європі, Азії, Китаю, Австралії (Новий Південний Уельс), Бельгії, Нідерландах, Люксембурзі, південній Європі, Німеччині, південній Канаді, США. В Україні цей вид зростає на узліссях лісів, у ярах і на схилах — у Лісостепу і Степу, зрідка в Розточчі (Львів), у гірському Криму і на Керченському півострові. Колись до пожежі 2015 р. він ріс в Дендропарку «Перемога» в с. Ходаки на Коростенщині і навіть на дорозі біля хати родини Потопальських у 2014 р., де ще нещодавно, по мірках земного життя, жила «берегиня» Дендропарку Марія Іванівна Потопальська (29.04.1929 р.–17.03.2025 р.).

Головатень круглоголовий (*Echinops sphaerocephalus* L.) неперевершений медонос. Цвіте від червня до кінця серпня, в ту пору року, коли обмаль медоносних рослин. Квітучий мордовник (головатень) приваблює в сад безліч бджіл та інших запилювачів. На одній розквітлій голівці-суцвітті рослини буває збирається до 20 бджіл. Протягом години суцвіття відвідують близько 200 бджіл. Головатень виділяє нектар при дуже широкому діапазоні температур – від +12 до +38 °С. Нектару він дає настільки багато, що одна бджола не в змозі його вибрати весь за 1 приліт. «В умовах середньої вологості і температури вище 25 градусів сезонна нектаропродуктивність в середньому складає не менше 2 мг. У посушливу погоду нектаропродуктивність мордовника знижується на 50 %, але не припиняється, на відміну від багатьох інших медоносів. Нектар безбарвний, прозорий, має приємний пряний запах. Концентрація цукру в ньому дуже висока і досягає 65–70 %. При сприятливих кліматичних умовах з одного гектара плантації (хашів) мордовника можна зібрати до 700–1000 кг меду. Крім нектару бджоли збирають з квіток рослини білуватий пилок. Мед, який бджоли збирають з мордовника круглоголового входить до складу меду, зібраного з різнотрав'я. Він має тонкий аромат, світло-бурштиновий відтінок і приємний смак. Такий мед містить корисні біологічно активні компоненти, тому вважається цілющим»[1]. З допомогою головатня круглоголового початківці і досвідчені бджолярі, гарантовано забезпечать свою па-

сіку рясним медозбором. Також мед з головатню довго не кристалізується, що робить його придатним для зимівлі бджіл!

«Урожайність насіння мордовника досягає до 20 центнерів з одного гектара. Насіння збирають в середині серпня, вони легко вимолочуються з головок квіток. З них можна отримати велику кількість масла, так само, як мед, що володіє цілющими властивостями» [1].

Надземна частина мордовника являє собою добре органічне добриво, використовується для приготування компосту багатого на калій та іншими корисними різноманітними мікроелементами. Його також використовують для біологічного захисту садів та полів. Головатень сприяє поліпшенню якості ґрунту та пригнічує зростання небажаних бур'янів. Тому його посів сприяє підвищенню врожайності та зниженню необхідності використання хімічних добрив та пестицидів.

Заготівля і зберігання:

В лікувальних цілях використовують плоди і коріння мордовника. Для цього після побуріння суцвіть (період збору: серпень-вересень) в товстих рукавичках збирають голівки-суцвіття, досушують в сушарці, обмолочують, насіння – провіюють. Зберігають у сухій тарі, та сухих приміщеннях 2 роки.

Коріння викопують і очищають від землі, сушать на відкритому повітрі, або в сушарках. При роботі з плодами на руки слід одягати рукавички, обличчя захищати марлевою пов'язкою. Волоски плодів шорсткі і можуть викликати свербіж і печіння.

Хімічний склад:

Із плодів головатню круглоголового виділені алкалоїди, основним з яких є алкалоїди ехінопсин, ехінопсеїн. Також до складу плодів входять жирна олія (близько 28%), флавоноїди, вищі аліфатичні вуглеводні, тритерпеноїди, дубильні речовини, каучук, вітамін С, сапоніни. У стеблі і листі вміст ехінопсину набагато менший. У молодому стеблі і листях вітаміну С понад 100мг%.

Лікувальні властивості:

Головатень круглоголовий, як і головатень звичайний використовують як фармакопейну рослину в традиційній і в народній медицині. Він володіє наступними лікувальними діями:

протизапальною, знеболюючою, протигрибковою, протизапальною, імуномодельюючою, кардіотропною (покращують кровопостачання серцевого м'язу), цитостатичною (гальмують ріст та розмноження ракових клітин, викликають їх пошкодження та загибель), тонізуючою, регенеративною, сечогінною і потогінною.

Традиційна медицина використовувала алкалоїд ехінопсин, добутий з головатеня, як тонізуючий засіб при лікуванні ускладнень після поліомієліту, міопатії, бокового амиотрофічного склерозу, розсіяного склерозу, при паралічі, парезі, плекситі, радикуліті, артеріальній гіпотонії [3], при атрофії зорового нерву, при ураженні центральної і периферичної нервової системи. Він зменшував больовий синдром (головну біль, переважно фізичну і розумову та загальну слабкість), підвищував настрій, сприяв нормалізації сну та апетиту, відновлював рухові функції, тонізував серце (збільшував тонус серцевого м'язу і підвищував артеріальний тиск). Ехінопсин викликає рефлекторну збудливість спинного мозку, тонізує скелетну мускулатуру, має загальну тонізуючу дію, прискорює репаративні процеси у периферичній нервовій системі. Алкалоїд ехінопсин відносно малотоксичний, має велику широту терапевтичної дії [4]. Виробництво препарату Ехінопсин припинено, але розробка нових препаратів на основі головатню в медицині продовжується.

У народній медицині насіння використовують для лікування для лікування гіпертонічної хвороби, атеросклерозу, м'язової атрофії, серцевої недостатності, пухлин голови, епілепсії, депресії, вегето-судинної дистонії, Паркінсонізму, інфекційного гепатиту, ехінококозу печінки, для зміцнення імунітету та багато інших. Чи не головною цінністю головатня є його позитивний вплив на організм людини. Ним лікують недуги, з якими неспроможна впоратися жодна з відомих лікарських рослин. Про цю особливість головатня знали народні цілителі у минулому, які використовували його для лікування периферичної та центральної нервової системи, периферичного паралічу лицьового нерва, радикуліту, плекситу (запалення нервових сплетінь), міопатії, наслідків променевого ураження, астеничних станів з явищами судинної дистонії, гіпотонії, атрофії зорового нерва, розсіяного склерозу, поліомієліту, як нервово-м'язовий

стимулятор при периферичних парезах та інших ураженнях центральної і периферичної нервової системи.

Травознаї знали про особливість вживання цієї рослини і сторого притримувалися доз, тому що при маленькій дозі – підвищується тиск, а велика доза викликає перезбудження нервової системи, посилення серцебиття, аритмію, відчуття неспокою і страху, понижує тиск, викликає судому і навіть параліч.

Головатень рятує також від сліпоти, відновлюючи очний нерв у випадку глаукоми – хоча лікарі кажуть, що повернути зір вже неможливо [5].

Також в народній медицині насіння мордовника застосовують для лікування псоріазу в складному складі з травами: череди, лепехи, звіробою, чистотілу.

В монгольській народній медицині коріння мордовнику (головатню) застосовують при лікуванні захворювань крові, пухлин шлунку, нервово-психічних розладів. Порошок з коріння вживають також при лікуванні захворювань легень, горла, ангіни, при лікуванні ехінококозу печінки, раку стравоходу і як тонізуючий засіб. В Центральній Азії плоди головатню застосовують у вигляді відварів при лікуванні гіпертонічної хвороби, атеросклерозу. В Китаї вживають при лікуванні шкірних хвороб та як кровоспинний засіб.

При шкірних захворюваннях застосовують жирну олію або настій (у вигляді примочок) з насіння головатню.

При попереково-крижовому радикуліті, паралічі після інсульту, при розсіяному склерозі, міопатії [6]: Змішати 1 частину плодів головатня, 2 частини плодів шипшини, 4 частини плодів глоду колючого, 4 частини трави материнки звичайної, 2 частини трави меліси лікарської, 2 частини трави вересу звичайного. Залити 2 стол. ложки суміші однією склянкою води й кип'ятити 10 хв. на слабкому вогні. Після цього настоювати протягом години й процідити. Вживати настій 3 рази на день по 50 мл за півгодини до їди. Курс лікування – 2–3 місяці. Після семиденної перерви ліки п'ють ще один місяць.

При онкозахворюваннях і розсіяному склерозі [7]: готують з насіння тинктуру – спиртову настоянку. Для настоянки застосовують свіжозібране насіння. Заливають горілкою по об'єму 1:1, настоюють 14 днів у темному місці при кімнатній температурі.

Алкалоїд ехінопсин, екстрагований з насіння – токсичний. Настоянка отруйна. Передозування не допустимо! Для лікування застосовують схему збільшення – зменшення доз від 1 краплі до 13-й і зворотно. Після двох тижнів перерви такі курси лікування поновлюють і продовжують протягом потрібного для лікування часу.

При хворобі Паркінсона, нервових розладах, вегето-судинній дистонії, депресії, епілепсії, паралічах, променевих ураженнях [7]: залити 1 чайну ложку насіння 1 склянкою окропу, настоюють 1 год., проціджують через кілька шарів марлі. П'ють по 1–2 стол. ложки 3–4 рази на день. Перевищені дози можуть викликати перезбудження нервової системи, посилення серцебиття, відчуття неспокою, страху.

Протипоказання:

Головатень – отруйна рослина, незважаючи на свої унікальні властивості лікувати рідкісні і невиліковні хвороби. **Вживати препарати на його основі слід під контролем та за призначенням лікаря.** Протипоказано вагітним, годувальницям, дітям, людям з індивідуальною непереносимістю, гіпертонічною хворобою та тим, хто має бронхіальну астму. Передозування препаратів головатню викликає, як ми вже вище написали, посилення серцебиття, аритмію, відчуття неспокою і страху, понижує тиск, викликає судоми, спазми, порушення дихання. Також до основних симптомів отруєння відноситься: запаморочення, головна біль, нудота, підвищена температура, м'язові болі.

Але ті ж самі симптоми передозування і побічних реакції можна прочитати в інструкціях на багато сучасних синтетичних лікарських засобів. Тому треба пам'ятати, що важливо дотримуватися терапевтичної дози, встановленої для лікарського засобу.

Розмноження:

Насіння головатня зберігається протягом 3 років. Краще зберігати його в паперових пакетах або мішечках в добре провітрюваному приміщенні. Перед висіванням не треба проводити додаткові заходи попередньої підготовки насіння. Його можна сіяти пізно восени або навесні. Головатень круглоголовий відрізняється невибагливістю до ґрунтів крім заболочених ділянок. Цей багаторічник висі-

яний на одному місці восени надалі догляду не потребує – він буде на тому місці зростати вже постійно протягом приблизно 20 років.

ПІСЛЯМОВА

Ще з однією унікальною, лікарською, медоносною і перспективною рослиною познайомилися наші читачі. Сподіваємось, що побачивши на своїй ділянці цю величну лікарську рослину, ви згадаєте про те, які невиліковні хвороби він може лікувати, і про те, що ми в кожній статті наголошуємо – кожна рослина, послана вам Творцем, прийшла до вас як друг і помічник. Звичайно, ми не беремо до уваги карантинні рослини, які здатні своїм багаточисленним насінням переміщатися на багато кілометрів, знищуючи всі місцеві ендеміки, та викликати мікроскопічним пилком важкі алергії. **Головатень круглоголовий** – це не тільки медонос, а й рослина, здатна покращити ґрунт і подарувати бджолам і людям корисний та ароматний мед. Тому вирішивши посіяти головатень, ви робите важливий внесок у бджільництво, навколишнє середовище і оздоровлення кінцевого споживача, допомагаючи зберегти біорізноманіття та підтримування здоров'я бджіл і людей.

Використана література

1. Інтернет ресурс: https://pchelosad.com.ua/mordovnik-sharogoloviy-krutay-golovaten-nasinnya/?srsltid=AfmBOorrUBISlrAhy3X_v_VcEw8-c2KEW5yQs59tVf1ocGDYdlxYuG4
2. Смик Г.К. «У природі й на городі» - К.: Урожай, 1990
3. А.І. Потопальський, Л.Н. Юркевич «Третьюму тисячоліттю – нові рослини для здоров'я, добробуту, краси і довголіття К.: Колобій, 2005
4. А.Д. Турова, Е.М. Сапожнікова «Лікарські рослини СРСР та їх застосування» (рос. мовою) – 3-є видання, перероблене і доповнене – М: Медицина, 1983
5. Інтернет ресурс: <https://www.zelena-planeta.ua/golovaten-vid-tyazhkih-nevilikovnih-hvorob>
6. «Повний атлас лікарських рослин»/уклад. Алексєєв І.С. – К.: ТОВ «Видавництво Глорія», 2023
7. Оксана Піон «Аптека бур'янів», серія «Золота бібліотека здоров'я» №1-2 (2021) – Х.: ТОВ «Дитяча християнська література» ФОП Присяжнюк І.І., 2021

АВТОРИ:

А.І. ПОТОПАЛЬСЬКИЙ,

О.І. ВАСИЛЕНКО

Увага! Самолікування може бути шкідливим для Вашого здоров'я. Обов'язково проконсультуйтеся з Вашим лікарем!

СВІТЛИНИ ДО СТАТТІ А.І. ПОТОПАЛЬСЬКОГО ТА О.І. ВАСИЛЕНКО "СИЛА ГОЛОВАТНЮ КРУГЛОГОЛОВОГО ДЛЯ БДЖІЛ І ЛЮДЕЙ"

Головатень круглоголовий,
травень-початок червня

Початок цвітіння головат-
ня на Київщині

Головатень, кінець серпня-
початок вересня

ОГОЛОШЕННЯ, РЕКЛАМА

«МЕДОВИЙ РАЙ»

Гурська Н.В.
пропонує:

препарати
для лікування бджіл,
бджолоінвентар, вошину
(097) 313-47-92
(066) 694-30-81
(063) 34-66-164
(067) 989-40-25
zookiss.com.ua

ВИСОКОЯКІСНИЙ ОДЯГ ДЛЯ ПАСІЧНИКІВ

ВИРОБНИК

СПД МАТЮШЕНКО В.С.
УКРАЇНА, м. Нікополь
просп. Трубнікова, 25
(050) 451-92-62
www.zhalostop.com

ПЛЕМІННИЙ ЗАВОД З РОЗВЕДЕННЯ БДЖІЛ КАРПАТСЬКОЇ ПОРОДИ пропонує:

плідні чистопородні карпатські бджолині
матки у травні–вересні, та бджолопакекти.
Юрій Юрійович Хома, вул. Дружби, 15,
с. Великі Лучки, Мукачівський р-н,
Закарпатська обл., 89625,
e-mail: bee.khoma@gmail.com
сайт: www.pchel-pitomnik.com
(068) 143-16-51, (050) 916-81-55

ПРОПОНУЄМО ДРУКАРСЬКІ ПОСЛУГИ

КП «Редакція журналу
«Дім, сад, город» пропонує
друкарські послуги. Виготовляємо
журнали, брошури, буклети, календарі
у власній друкарні. Друк офсетний.
Можемо друкувати великі тиражі на
листовому папері щільністю від 80 до
250 г/м². Щоб дізнатися вартість друку
надсилайте макет на email:
kpasika5@gmail.com

UKR BEE.UA

оптово-роздрібний
магазин бджільництва

Матководство, інвентар, медогонки,
Варомор та ще сотні цікавих товарів з
усього світу в одному магазині.
Все в наявності. Відправка в день
замовлення.

+38 (099) 151-65-11 <https://ukrbee.ua>
+38 (096) 041-73-79 E-mail: office@ukrbee.ua

магазин

«Бджілка»

Купує:

Віск, мерву, прополіс

Продає:

Рамки, препарати
(Варотом, Варостоп, Апіхелс)
ресітки роздільні та інше.

тел. (095) 627 36 15
<http://yasko-s.prom.ua>